

dija preko društvenih i digitalnih mreža. Upravo u razvoju potonjih mogućnosti i odbacivanju koncepta dvostruke oprečnosti McKemmish i Piggott vide mogućnosti izgradnje potrebnoga jedinstvenog arhivističkog okvira, otklanjanja praznina i daljnjih istraživanja u arhivističkom multisvemiru.

U rubrici *Prikazi knjiga* recenzirana su četiri naslova: Elizabeth H. Dow, *Arhivisti, sakupljači, trgovci i zahtjev za povratom arhivskoga gradiva: Primjeri privatnoga vlasništva javnih dokumenata*, T. Lidman, *Knjižnice i arhivi: Poredbena studija, Podrumi i tavani, ormari i virtualni prostor: Istraživanja u Arhivu kanadskih žena* (ur. L. M. Morra i J. Schagerl) te *Naslijeđe i društveni mediji: Razumijevanje naslijeđa u participacijskoj kulturi* (ur. E. Giaccardi).

Također je recenzirana izložba *Nepoznata provenijencija*, koju je Sara Angelucci postavila u Umjetničkoj galeriji Sveučilišta York u Torontu.

Marijan Bosnar

Archives, 36, 125(2012)

Nakon što je zbog nedostatka financijskih sredstava prethodni broj ovoga etabliranog časopisa 2011. realiziran kao obimniji dvobroj, sljedeća je godina dovela do povratka uobičajenoj praksi dvogodišnjega izlaženja. U ovom je broju objavljeno 5 novih autorskih članaka, dok je u rubrici *Prikazi knjiga* recenzirano čak 40 naslova. *Kratke obavijesti* u potpunosti su izostavljene, a novina je i uvođenje kratkih sažetaka i ključnih riječi na početku svakoga članka.

Prvi članak, *Opstanak srednjovjekovnih vizitacijskih zapisa*, napisao je Ian Forrest, profesor povijesti i arhivist na oksfordskom koledžu Oriel, a u njem se bavi engleskim srednjovjekovnim crkvenim zapisima. Vizitacije u sklopu Katoličke crkve označuju posjet visokoga crkvenog dostojanstvenika, najčešće nadbiskupa ili biskupa, ustanovama za koje je izravno odgovoran. Na početku članka autor ističe važnost vizitacijskih zapisa kao povijesnih izvora koji ocrtavaju različite aspekte crkvene zbilje: fizičko stanje župnih crkava, njihove posjede, vjerske obrede te svekoliko ponašanje pripadajućega klera i župljana. Kao osnovni istraživački cilj Forrest navodi otkrivanje razloga zbog kojih je ta vrsta zapisa sačuvana tijekom srednjega vijeka. Da bi odgovorio na to pitanje, autor dodatno objašnjava pojam vizitacijskih zapisa, smještajući njihov nastanak u okvir pravosudno-pastoralnoga djelovanja biskupa i arhidakona onoga vremena. Pastoralno stanovište objašnjeno je kao nastojanje višega klera da se njegov niži dio reformira zbog prijestupa koji su se prema Crkvenomu učenju držali grešnima, a posebno je naglašena pravna dimenzija tih dokumenata. Autorova je teza da su oni prije svega sačuvani jer su predstavljali iznimno vrijedan dokazni materijal u nizu pravosudnih parnica, kao što su pitanje jurisdikcije nad pojedinim crkvama, sukobi između biskupa i arhidakona

ili između vladara i pojedinih župa oko crkvenih prava koji se odnose na problematiku krivovjerja. Tu tvrdnju Forrest dokazuje na temelju sačuvanih vizitacijskih zapisa župa u Herefordu, Lincolnu i Canterburyju, pri čem doznajemo detalje pojedinih sukoba uobičajenih za srednjovjekovno razdoblje. Pozornost je posvećena i fizičkoj pojavnosti tih dokumenata, odnosno razlikama između sačuvanih izvornika i kopija. Na kraju autor podcrtava bitnost političkih, društvenih i institucijskih okolnosti nastanka vizitacijskih dokumenata i samih razloga njihova nastanka kao preduvjeta za njihovo ispravno interpretiranje.

Brian Barber, umirovljeni arhivist koji je u prošlom broju objavio tekst iz pravne povijesti, ovaj se put odlučio rasvijetliti jednu zanemarenu ličnost iz političkog života Engleske u prvoj polovici 18. stoljeća. U tekstu »*Učeni i znatiželjni*« *Charles Hornby (1670–1739), državni službenik, torijevski polemičar i politički zatvorenik* na temelju objavljene literature i arhivskoga gradiva iz Britanskoga nacionalnog arhiva, Londonskoga gradskog arhiva i nekoliko pismohrana u osnovnim je crtama opisao život i djelovanje toga vrlo čitanoga pisca torijevskih pamfleta i dugogodišnjega skupljača rukopisa i tiskanih materijala o politici i povijesti islama. Upravo su pamfleti kao specifikum onodobne Engleske istaknuti kao bitan izvor za razumijevanje tadašnjega političkog života, kojim je dominirala politička podijeljenost na vigovce i torijevce. Autor ovim tekstom ispunjuje svoju osnovnu nakanu, s obzirom na to da o Charlesu Hornbyju nije bilo objelodanjeno mnogo informacija, djelomično stoga jer je u to doba djelovala još jedna osoba s istim imenom i prezimenom. U Barberovu tekstu navedene su bitne informacije iz Hornbyjeva životopisa: obiteljsko podrijetlo, službovanje u državnoj službi te je dana i kraća analiza sadržaja i konteksta njegovih političkih pamfleta, koje je anonimno pisao u korist torijevaca. Pri tom je izražena raznovrsnost tematike kojom se Hornby bavio: europskim ratovima, politikom u Škotskoj, vjerskim pitanjima itd. Nekoliko redaka posvećeno je i dvama Hornbyjevim uhićenjima kao posljedici onoga što je vigovska vlada u tim tekstovima držala klevetama. Takva su ga iskustva nagnala da se pred kraj života okrene nepolitičkim spisateljskim temama, koje su se doticale i djela iz njegove bogate knjižnice. Nakon opisa nekih od impresivnih predmeta, koji su sukladno Hornbyjevoj oporuci nakon njegove smrti rasprodani na aukcijama, Barber na kraju zaokružuje članak dodatkom, u kojem razrješava nedoumice o identitetima dvaju Charlesa Hornbyja: jednoga kao pisca pamfleta, a drugoga kao pokušarca koji je prodavao slične pamflete drugih autora. Iako su obojica bili optuženi na sudu za isti delikt, prema autorovu tumačenju nema sumnje da je riječ o dvjema osobama istog imena i prezimena, no različitih zanimanja i položaja u okviru poslovično stratificiranoga britanskog društva.

Sljedeći članak spada u domenu crkvene povijesti. Ravnatelj Oksfordskoga centra za metodizam i crkvenu povijest Richard Gibson napisao je članak *Crkvena korespondencija Edwarda Westona, 1729–1762*. Edward Weston (1703–1760) bio je dugogodišnji državni podtajnik za sjeverna područja, biskupov sin koji je također oženio biskupovom kćeri, te je na taj način imao kvalitetnu mrežu veza među

najvišim anglikanskim klerom 18. stoljeća. Autor je istražio taj dosad gotovo nepoznat segment njegove rukopisne ostavštine pohranjene u knjižnici Lewisa Walpolea na Sveučilištu Yale. Iako neobilna, korespondencija predstavlja bitan izvor u proučavanju onodobne interakcije Anglikanske crkve i države u Britaniji oko pitanja s područja vjere i politike, a posebice je apostrofirana njezina uloga u razumijevanju patronatskih povlastica koje je u to vrijeme država dodjeljivala kleru. U članku Gibson citira dijelove nekih od Westonovih primljenih pisama, uglavnom onih koje su mu slali engleski biskupi s kojima je bio u prijateljskim odnosima. U njima većinom prevladavaju crkvene teme, poput popunjavanja ispražnjenih biskupija primasima, no vrlo je čest i politički diskurs, što je posebno vidljivo iz pisama koji se tiču Jakobitskoga ustanka 1745. ili dodjele novog učitelja za budućega kralja Jurja III. Zamjetljiva je i promjena naglasaka u korespondiranju nakon što je 1746. Weston po službenoj dužnosti premješten u Irsku, jer je u tim okolnostima postao primatelj, a ne kao dotad davatelj informacija. Iz pisama je također očit onodoban utjecaj središnje vlasti na crkvena imenovanja. Crkvenu rodbinsko-prijateljsku mrežu u središtu koje se nalazio Weston autor vidi kao okvir za međusobnu razmjenu informacija i pomaganje, a analiziranu korespondenciju kao dosad zanemareni izvor iz ondašnjega političko-crkvenog života.

Različite interesne skupine već dugi niz godina daju svoj prinos razvoju društvenih zajednica, a njihov je rad popraćen zapisima koji ga dokumentiraju. O posebnostima toga arhivskoga gradiva na području Velike Britanije govori Judy Burg, sveučilišna arhivistica u Povijesnom centru Arhiva Sveučilišta u Hullu, koja je analizirala neke od tamošnjih zbirki. Njezin prinos nosi naslov *Sloboda, jednakost i pravda: pitanja koja se odnose na arhivsko gradivo interesnih skupina*. Važnost gradiva nastala radom takvih stvaratelja autorica interpretira dvojako: ono dokumentira mijene kroz koje društvo prolazi tijekom vremena u sklopu promjena društvenih stavova te istodobno bilježi postignuća sudionika-reformista različitih kampanja koji su uvidjeli postojanje društvenih nepravdi i nejednakosti, definirali princip, prenijeli svoj cilj i u tom smjeru mobilizirali ljude, bez obzira na to jesu li zadani cilj u konačnici i postignuli. Primjeri gradiva takvih skupina koji se čuvaju u Centru navedeni su radi približeg identificiranja tekućih problema u svezi s njegovim očuvanjem i dostupnosti. Najbrojnija od navedenih zbirki obuhvaća 200 dužnih metara gradiva, nastaloga radom skupina posvećenih promicanju slobode, poput Nacionalnoga vijeća za građanske slobode, koje od 1930-ih naovamo dokumentira različite akcije u suzbijanju fašizma u Britaniji 1940-ih, preko borbe za prava žena, zakonodavstva na polju ljudskih prava i slično. Osim raznovrsnosti kao jedne od značajki takvoga gradiva, govori se i o izazovima koji se javljaju kod njegova trajnoga čuvanja. Kod manjih interesnih skupina u tom je smislu česta slaba očuvanost, djelomično uzrokovana nedostatkom adekvatnoga prostora ili čestim promjenama u vodstvu, dok organizacije većega značenja stvaraju i veće količine gradiva, kod kojega je jedan od izazova očuvanje digitalnih zapisa. Zbog nerijetke zastupljenosti veće količine dosjea pojedinih osobnih slučajeva redovito se javlja

pitanje o dostupnosti takvoga gradiva. Za što jednostavnije prevladavanje problema i njihovo detaljnije sagledavanje autorica predlaže užu suradnju stvaratelja, arhivista, istraživača i znanstvenika na nacionalnoj razini. Kao primjer dostupnosti gradiva tih skupina na razini Britanije navedena je baza podataka DANGO, koja sadržava informacije o gradivu nevladinih organizacija nakon 1945., pri čem su obuhvaćene i neke interesne skupine. Na kraju je spomenuta i stalna promjenljivost tema i ciljeva za koje se te skupine zalažu, a već spomenuta važnost takvoga gradiva i njegov potencijal u obrazovnom sustavu svjedoče o potrebi arhivista da, kad je riječ o njegovu preuzimanju, obradbi i pohrani, budu na visini zadatka.

Posljednji tekst u ovom broju, *Izješće Udruge o nadzoru opasnosti za povijesne zapise na područjima istočne Engleske i Londona u jesen 2010.*, zajednički je rad djelatnika Britanske udruge arhivskih zapisa, a riječ je o sažetcima izvještaja. To opsežno ispitivanje potaknuto je negativnim financijskim promjenama, uzrokovanim smanjenjem novčanih sredstava za arhivističke potrebe na području Britanije, te pojavama novih spisovodstvenih oblika. Izješće je identificiralo 13 opasnosti za arhivsko gradivo, među kojima su: nemogućnost preuzimanja digitalnih zapisa; nepostojanje središnjega britanskog registra akvizicijske politike po arhivskim spremištima; gotovo 40% spremišta u Britaniji nema pismeno izgrađenu akvizicijsku politiku; mnogi arhivisti rade izolirani u malim spremištima, bez potrebnih kvalifikacija i stručne pomoći; samo 50% spremišta posjeduje plan zaštite u slučaju nepogode. Preporuke Udruge za rješavanje navedenih poteškoća sastoje se od 15 točaka, od kojih se mogu izdvojiti: povećavanje nastojanja kod očuvanja digitalnih zapisa uz dodatnu podršku i međusobno partnerstvo radi izmjene praktičnih iskustava; koordinacija pristupa na regionalnoj i nacionalnoj razini kako bi informacije o ugroženom gradivu bile skupljene na jednom mjestu dostupnom spremištima; oblikovanje inicijative za akvizicijsku politiku, koju bi održavala i razvijala pojedina spremišta; nadzor nad nepohranjenim gradivom; suradnja između spremišta, posebice na području Londona, radi smanjenja troškova i profesionalne izolacije; dodatna ulaganja u spremišne prostore i opremu; izradba plana zaštite od nepogoda za svako spremište. Daljnja razradba tih problema i njihovih rješenja naznačena je kao zadaća za blisku budućnost.

U rubrici *Prikazi knjiga* recenzirani su sljedeći naslovi: A. Rio, *Pravna praksa i pisana riječ u ranom srednjem vijeku: franačke formule, oko 500–1000*; *Povijesni atlas Hertfordshirea* (ur. D. Short, uvod napisao N. Goose); *Povijesni atlas Oxfordshirea* (ur. K. Tiller i G. Darkes); *Povijest Wiltshirea, XVIII, Cricklade i Environs* (ur. V. Bainbridge); *Vodič kroz povelje Westminsterke opatije* (Gradivo Westminsterke opatije, VII, 2012); J. M. Kaye, *Srednjovjekovne engleske isprave o prijenosu vlasništva nad nekretninama; Jocelin od Wellsa: biskup, graditelj i dvorjanin* (ur. R. Dunning); *Engleski biskupski dokumenti 38–39: London, 1229–1280. i 1280–1303*; *Registar Williama Meltona, nadbiskupa od Yorka 1317–1340, VI* (ur. D. Robinson); *Dvorski smotci plemićkog posjeda Wakefielda od listopada 1433. do rujna 1436.* (ur. C. M. Fraser); *Zapisi supredsjedatelja crkvenoga odbora Mildenhola: zbi-*

rke (1446–1454) i obračuni (1503–1553) (ur. J. Middleton-Stewart); I. Djordjevic, *Holinsbedova nacija: ideali, pamćenje i praktična politika u Kronikama; Svetorimsko carstvo* (ur. R. J. W. Evans, M. Schaich i P. Wilson); *Rukopisna ostavština Middleton: financijske poteškoće jorkširske rekuzantske obitelji u šesnaestom i sedamnaestom stoljeću* (ur. J. Bosworth, P. Hudson, M. Johnson i D. Shilltoe); *Rukopisna ostavština Nathaniela Bacona od Stiffkeyja, 5. svezak, 1603–1607.* (ur. V. Morgan, E. Rutledge i B. Taylor); A. Walsham, *Reformacija krajobraza: religija, identitet i pamćenje u ranomodernoj Britaniji i Irskoj*; M. Morrissey, *Politika i propovjedi kod križa katedrale sv. Pavla; Balade i pučke balade u Britaniji, 1500–1800* (ur. P. Fumerton i A. Guerrini); *Smještaj siromašnih: povijest i stanovanje engleske sirotinje oko 1600–1850.* (ur. J. McEwan i P. Sharpe); A. J. McShane, *Političke pučke balade u Engleskoj sedamnaestoga stoljeća; Pisma Georgea Davenporta 1651–1677* (ur. B. Pask i M. Harvey); *Kalendar registra naučnika grada Glouceстера 1700–1834* (ur. J. Barlow); P. Walker, *Jakov II. i tri pitanja: vjerska tolerancija i zemljoposjednički staleži*; M. Knights, *Prerušeni vrag: varke, obmane i fanatizam ranoga prosvjetiteljstva*; B. Tennant, *Savjest, savjesnost i etika u djelu Josepha Butlera: filozofija i svećenički poziv*; S. Breuninger, *Obnavljanje biskupa Berkeleyja: kreposnost i društvo u angloirskom kontekstu; Prosvijećeni državnik u vigovskoj Britaniji: u kontekstu lorda Shelburna, 1737–1805; Svijet Johna Seckera (1716–1795), kvekerskoga moreplovca* (ur. A. Hopper); *Prijateljska društva Oxfordshirea (1750–1918)* (ur. S. Morley); P. Dargan, *Bath od Jurja I. do Jurja IV.; Izvorišta industrijske revolucije: Robert Morris i prva taljenja bakera u Swanseau oko 1727–1730.* (ur. M. Louise); *Vizitacijski zapisi arhidakona Josepha Plymleyja, 1792–1838, prvi dio: 1–3. svezak (đakonati Burforda, Cluna i Ludlowa) i Vizitacijski zapisi arhidakona Josepha Plymleyja, 1792–1838, drugi dio: 4–6. svezak (đakonati Pontesburyja, Stottesdona i Wenlocka)* (ur. S. Watts); T. Glasson, *Svladavanje kršćanstva: misionarski anglikanizam i ropstvo u atlantskom svijetu*; J. Ransome, *Mreža prijateljstva: Nicholas Farrar i Little Giddling*; C. Shenton-D. Prior-M. Takayanagi, *Blaga Viktorijina tornja iz parlamentarnoga arhivskoga gradi-va; Nadglednici strukture Westminsterke opatije 1827–1906: izvještaji i pisma* (ur. C. Reynolds); A. C. Jewitt, *Otkriveni tajni izvještaji: zemljovid, planovi i stajališta u sjedištu Konjičke garde i Ministarstvu rata, 1800–1880*; A. Cantor, *Religija i Velika izložba 1851. godine*; G. R. Wergland, *Sestre u vjeri: žene sekte Shakeri i jednakost spolova* i G. Bourne, *Memoari radnika iz Surreyja.*

Marijan Bosnar

Archival Science, International Journal on Recorded Information, 13, 1–4(2013)

U prvom broju časopisa *Archival Science* iz 2013. objavljena su četiri članka.

Stefan Berger, profesor društvene povijesti na Sveučilištu Ruhr-Bochum, autor je članka *The role of national archives in constructing national master narrati-*